

УДК: 341

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.4.21>

МІЖНАРОДНІ НОРМИ ТА МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗВУКОВИЙ ТЕРОР

Захарчук Р.М.,
аспірант,

Київський університет права НАН України
ORCID: 0009-0003-1725-8032

Захарчук Р.М. Міжнародні норми та механізми правової відповідальності за звуковий терор.

У статті здійснено міждисциплінарний аналіз міжнародно-правових засад відповідальності держав за використання акустичного терору в умовах збройного конфлікту. Акустичний терор розглядається як форма насильства, що застосовується для психологічного тиску, деморалізації та позбавлення сну цивільного населення або супротивника. У контексті сучасних гібридних війн автор підкреслює дестабілізаційний і руйнівний ефект звукових атак. Окрему увагу приділено прикладам використання акустичних засобів під час російсько-української війни (з 2022 року) та під час військових дій росії в Сирії (2015–2020), коли авіаудари й обстріли супроводжувалися постійним звуковим тиском на цивільне населення.

У статті наголошується, що міжнародне гуманітарне право наразі не містить спеціальних норм щодо акустичного терору, однак наявні механізми дозволяють застосовувати аналогію до інших видів неконвенційної зброї. Аналізується судова практика Міжнародного кримінального суду, Міжнародного суду ООН та МКТЮ (зокрема справи «Конго проти Уганди», вибуху в Локербі, хімічних атак у Сирії, справи Караджича, Мілошевича та обстрілів Сараєва). Хоча жодна з них не стосувалася акустичного терору безпосередньо, вони можуть створити підґрунтя для визнання подібних дій порушенням міжнародного гуманітарного права.

Також розглянуто проблему доказування акустичного терору як форми катування. Запропоновано шляхи вдосконалення методів документування: використання психіатричної експертизи, акустичного моніторингу та технологій для фіксації звукового впливу. Автор наголошує на потребі розробки єдиних міжнародних стандартів для визнання психологічної шкоди у таких справах.

У висновках підкреслюється потреба в створенні спеціального міжнародного правового механізму, який визнає акустичний терор окремим складом злочину. Пропонуються напрями вдосконалення: нормативне закріплення поняття «акустичний терор», запровадження санкцій і відповідальності за його використання, створення міжнародного реєстру для фіксації відповідних фактів. Стаття робить внесок у розвиток міжнародного права, актуалізуючи проблематику нових форм насильства в умовах гібридних збройних конфліктів.

Ключові слова: акустичний терор, збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право, психологічне насильство, воєнні злочини, катування, Міжнародний кримінальний суд, прецедентне право, звукова зброя, гібридна війна.

Zakharchuk R.M. International norms and mechanisms of legal responsibility for acoustic terror.

The article provides an interdisciplinary legal analysis of the international responsibility of states for the use of acoustic terror in armed conflicts. Acoustic terror is examined as a method of violence employed to inflict psychological pressure, demoralization, and systematic sleep deprivation of civilians or adversaries. In the context of modern hybrid warfare, the author emphasizes the destabilizing and destructive effect of sound-based attacks. Particular attention is paid to examples of acoustic means used during the Russian-Ukrainian war (since 2022) and Russian military operations in Syria (2015–2020), where airstrikes and shelling created continuous noise exposure affecting the civilian population.

The paper argues that although international humanitarian law lacks explicit norms regarding acoustic terror, existing legal mechanisms allow analogies to non-conventional weapons, such as chemical or

psychological weapons. The jurisprudence of the International Criminal Court (ICC), the International Court of Justice (ICJ), and the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) is thoroughly reviewed, including cases such as DRC v. Uganda, the Lockerbie bombing, chemical weapons in Syria, and rulings on Karadžić, Milošević, and the shelling of Sarajevo. While none of these cases directly addressed acoustic terror, they establish legal foundations for recognizing such actions as violations of international humanitarian law.

The article also highlights the evidentiary challenges in classifying acoustic terror as torture. It proposes improved documentation methods, including psychiatric assessments, acoustic monitoring, and sound impact technologies. The author calls for international standards to assess psychological harm resulting from sonic attacks.

In conclusion, the article stresses the urgent need to establish a specialized legal regime to classify acoustic terror as a separate category of war crime or crime against humanity. Specific directions are proposed: codifying the definition of acoustic terror in international instruments, introducing sanction and accountability mechanisms, and creating an international register for documenting sound-based attacks. The study contributes to the evolution of international law by drawing attention to emerging forms of violence within hybrid armed conflicts.

Key words: acoustic terror, armed conflict, international humanitarian law, psychological violence, war crimes, torture, International Criminal Court, case law, sonic weapons, hybrid warfare.

Постановка проблеми. Звук як інструмент терору є відносно новим і недостатньо дослідженим явищем у міжнародному праві. У сучасних збройних конфліктах використання акустичних засобів для створення психологічного та фізичного тиску на цивільне населення [10] і військових набуває загрозливих масштабів [1]. Однак правова кваліфікація акустичного терору та механізми притягнення держав до міжнародної відповідальності за такі дії досі залишаються не до кінця врегульованими [15].

Сучасне міжнародне право не містить чітких норм, що регулюють акустичний терор як окрему форму насильства, і не визначає спеціальних правових засобів для боротьби з цим видом терору. Більш того, існуюча міжнародно-правова база, хоча і охоплює питання тероризму та насильства у збройних конфліктах [19], не відповідає на запитання щодо кваліфікації акустичних атак як порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини.

Таким чином, існує необхідність у розробці нових міжнародних норм і механізмів правової відповідальності, що дозволяють ефективно боротися з акустичним терором [2], визначити відповідальність держав за застосування таких засобів, а також удосконалити міжнародну практику притягнення до відповідальності за подібні порушення [12]. Важливим аспектом є також розробка правових інструментів, які дозволять правильно кваліфікувати та довести факт акустичного терору [17], а також забезпечити ефективне застосування санкцій на міжнародному рівні.

Метою дослідження є аналіз міжнародно-правових механізмів відповідальності за використання акустичного терору в збройних конфліктах та розробка рекомендацій для вдосконалення міжнародного правового регулювання цієї форми насильства. Дослідження спрямоване на розвиток міжнародного права та практики боротьби з тероризмом, а також на забезпечення правової захищеності жертв акустичного терору в умовах збройних конфліктів.

Завдання дослідження:

Дослідити поняття акустичного терору та його місце в міжнародному гуманітарному праві.

Оцінити існуючі міжнародні норми та механізми правової відповідальності за звукові атаки, а також визначити їхню ефективність.

Проаналізувати практику міжнародних судових органів у справах, що стосуються тероризму та насильства в збройних конфліктах, зокрема з урахуванням акустичних атак.

Визначити роль міжнародних санкцій у боротьбі з акустичним терором та оцінити їх ефективність.

Розробити рекомендації щодо удосконалення міжнародного правового регулювання акустичного терору та створення нових механізмів правової відповідальності.

Запропонувати шляхи вдосконалення механізмів доказування акустичного терору та правової кваліфікації таких дій у міжнародних судових органах.

Стан опрацювання проблематики. Огляд літературних джерел і нормативно-правових актів свідчить про те, що питання використання звукових засобів терору є відносно новою темою для

міжнародного права і дослідженою в обмеженій кількості наукових праць В. Антипенко, П. Біленчук, Н. Варення, А. Вакулич, В. Гришук, М. Гуцало, Н. Добрянська, І. Дубровський, Н. Зубар, В. Крутов, С. Кудінов, Ю. Лапутіна, Б. Леонов, Ю. Лісіцина, В. Мілютіна, С. Петров, С. Пономарьов, В. Пушкар, І. Рижов, І. Рущенко, І. Серкевич, В. Сокурено, Ю. Степанова, І. Ткачов, О. Чуваков, Г. Єфімов, О. Івахненко та зарубіжними ученими, зокрема: Е. Баккера, П. Вілкінсона, Вл. Віцен, Х.-П. Гассера, П. Грола, Б. Дженкінса, Й. Затько, Ж. де Рой ван Зюйдевійн, М. Креншоу, В. Лакера, Д. Раопорта та ін. Поняття акустичного терору лише починає формуватися як складова ширшого явища психологічного насильства, однак міжнародне право поки що має недостатньо чіткі нормативні засади для його регулювання.

Проблема акустичного терору, зокрема використання звукових засобів терору у збройних конфліктах [17], є відносно новою у міжнародному праві та наукових дослідженнях. До цього часу ця тема не була предметом детального дослідження в рамках міжнародного гуманітарного права, хоча окремі аспекти тероризму та насильства вже отримали значну увагу у правових науках [13]. Проте, розвиток технологій та збільшення використання звукових засобів терору в сучасних збройних конфліктах ставить перед міжнародним правом нові виклики.

Наразі міжнародно-правова база, що регулює тероризм та насильство в збройних конфліктах, здебільшого зосереджена на більш традиційних формах насильства, таких як бомбування, хімічні або біологічні атаки, а також насильство щодо цивільного населення [16, с 22, 62-63]. Водночас, міжнародні органи, зокрема Міжнародний кримінальний суд і Міжнародний суд ООН [20], мають обмежену практику розгляду справ, що стосуються акустичних атак, що ускладнює правову кваліфікацію таких випадків [6].

Окремі дослідження в галузі міжнародного права порушують питання, пов'язані з використанням звукових засобів терору [7, с 65–67], але більшість з них зводяться до загальних положень про тероризм та міжнародну відповідальність за порушення прав людини. Наукові праці в основному зосереджуються на питаннях теоретичної класифікації акустичного терору як форми насильства та його правової оцінки в контексті міжнародного гуманітарного права.

У цьому контексті необхідність дослідження механізмів правової відповідальності за звуковий терор є надзвичайно актуальною. Це включає питання кваліфікації акустичних атак [13], визначення відповідальності держав та індивідів, розробку ефективних санкцій і правових засобів для боротьби з цим видом терору, а також вдосконалення міжнародної правової практики.

Таким чином, хоча деякі аспекти цієї проблеми вже вивчені, комплексний підхід до питання акустичного терору та механізмів правової відповідальності за його застосування на міжнародному рівні залишається недостатньо розкритим.

Виклад основного матеріалу

Акустичний терор визначається як використання звукових засобів для нанесення шкоди або створення психологічного тиску на жертву з метою досягнення політичних, військових або інших цілей [3, 15]. Цей вид терору може включати застосування звукових пристроїв, які викликають фізичний біль, втому, стрес, або порушення нормальної життєдіяльності, а також використовуються для маніпуляції емоціями чи настроєм населення [4].

Важливими ознаками акустичного терору є [8]:

Використання звуку як зброї для заподіяння шкоди.

Цілеспрямоване впливання на психологічний стан цивільних осіб чи військових.

Намір створити хаос, страх, деморалізацію або фізичні пошкодження [5].

Особливо важливим аспектом є психологічний вплив, якого зазнає цивільне населення внаслідок постійного гулу вибухів, сирен, та авіаударів. Шум, що виникає під час обстрілів, ракетних атак і авіаударів, можна розглядати як форму акустичного терору, коли постійна загроза і шум створюють атмосферу страху та стресу. Це впливає на психічне здоров'я мирних жителів і спричиняє довготривалі психологічні наслідки:

Люди, що постійно знаходяться під загрозою авіаударів і артилерійських обстрілів, переживають стрес, тривогу та інші психічні розлади [22]. Такі фактори, як постійний шум сирен, вибухів, і навіть сам звук літаків, що пролітають, є не лише фізичними, але й психологічними травмами для населення [14, с. 84–86].

Постійний рівень шуму та страх від можливих нападів може призвести до серйозних порушень сну, депресії та інших психічних розладів. Це виявляється як ще одна форма терору, що впливає на мирних жителів [23].

Сучасне міжнародне гуманітарне право в основному охоплює традиційні форми насильства, такі як бомбардування, хімічні атаки, або біологічну зброю. Однак для акустичного терору бракує чітких міжнародно-правових норм, які визначають його статус як порушення міжнародного права.

Основними міжнародними актами, що могли б бути застосовані до акустичного терору, є:

Конвенція про заборону хімічної зброї (1993) – хоча ця конвенція не охоплює акустичний терор безпосередньо, принципи її застосування можуть бути розширені на нові форми тероризму [10].

Женевські конвенції (1949) – закріплюють принципи гуманітарного права, які повинні застосовуватись до цивільного населення в збройних конфліктах [11].

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966) – містить положення, які можуть бути застосовані до захисту прав цивільного населення від акустичних атак.

Починаючи з 2015 року, російська федерація почала активне військове втручання в Сирії на підтримку режиму Башара Асада, використовуючи авіацію для здійснення бомбардувань. Авіаудари російських ВПС були спрямовані на об'єкти повстанців, терористичних угруповань, а також на цивільні об'єкти, що призвело до численних жертв серед мирного населення.

Один з найбільш жахливих аспектів застосування авіації російською Федерацією – це бомбардування цивільних об'єктів, таких як лікарні, школи, ринки та інші інфраструктурні об'єкти. Ці атаки часто викликали масові жертви серед цивільного населення, а також психологічний терор, оскільки люди постійно перебували під загрозою авіаударів.

Росія також застосовувала касетні бомби, які є забороненими за міжнародними стандартами через їхні високі ризики для цивільного населення. Ці бомби, що вибухають з великою силою, можуть призвести до масових жертв серед мирних людей, створюючи акустичний та фізичний терор через численні вибухи.

Авіаудари росії у Сирії створювали постійний шум і гул бомб, що використовувався як психологічний інструмент для підриву морального стану населення. Шум від літаків, вибухів та руйнувань створював атмосферу постійного страху. Це схоже на акустичний терор, коли звук стає засобом для психологічного тиску та дестабілізації населення [30].

Психологічний ефект: Постійний шум, спричинений авіаударами, може викликати тривогу, стрес, психічні розлади та інші негативні ефекти серед мирного населення. Ці звуки, особливо в поєднанні з руйнуванням будівель і численними жертвами, виконували роль своєрідного акустичного терору, який зумовлював не тільки фізичну, а й психологічну шкоду цивільному населенню.

Використання авіації російської федерації під час війни в Сирії є важливим для розуміння міжнародної правової відповідальності за застосування зброї, яка завдає значної шкоди цивільному населенню, а також для аналізу можливого використання неординарних методів терору, зокрема акустичного.

Прецеденти, пов'язані з використанням авіації для терористичних цілей, відкривають можливість для розгляду акустичного терору, який, хоча й не був визначений як окремий злочин, може бути частиною більш широкої концепції терору, спрямованого на руйнування морального стану населення через постійний шум та стрес.

Міжнародне співтовариство визнало використання авіації для бомбардувань цивільних об'єктів порушенням норм міжнародного гуманітарного права, зокрема таких як Конвенція про захист цивільних осіб під час війни (1949) та Додаткові протоколи до Женевських конвенцій. російська федерація була обвинувачена в порушенні цих норм, оскільки її авіаудари часто були нецільеспрямованими і призводили до значних жертв серед цивільного населення.

Хоча прямого міжнародного правового механізму для оцінки акустичного терору не існує, прецеденти, пов'язані з порушеннями прав людини, можуть бути адаптовані до ситуації, коли звук є частиною стратегії терору. Тому цей прецедент може стати основою для розвитку норм і прецедентів у майбутньому, коли буде сформовано юридичне визначення акустичного терору.

Росія неодноразово піддавалася критиці з боку міжнародних організацій, таких як ООН та Amnesty International, за її бомбардування цивільних об'єктів у Сирії. У відповідь на це були введені економічні санкції та інші політичні дії, однак, міжнародний правовий механізм притягнення до відповідальності за акустичний терор все ще перебуває на початковій стадії розвитку [21].

Терор, здійснюваний збройними силами російської федерації щодо мирного населення України під час нинішньої фази збройного конфлікту, який розпочався 24 лютого 2022 року, є одним із

найбільш важких порушень міжнародного гуманітарного права. Російська агресія проти України спричинила численні жертви серед цивільного населення, великі руйнування інфраструктури та серйозні порушення прав людини. Порушення міжнародного права, зокрема щодо застосування терору, включають не лише фізичну шкоду, але й психологічне насильство, яке можна розглядати як акустичний терор [25].

Згідно з міжнародним гуманітарним правом, зокрема Женевськими конвенціями 1949 року [11] та їхніми додатковими протоколами, напад на мирне населення, використання зброї, яка не розрізняє цивільних осіб і військових, є порушенням міжнародних норм. Російські збройні сили під час бойових дій у Україні неодноразово застосовували методи, що цілеспрямовано шкодять мирному населенню, зокрема:

Повітряні удари по житлових будинках, лікарнях, школах та інших об'єктах цивільної інфраструктури стали звичними в обстрілах українських міст.

Протягом конфлікту російська армія активно застосовувала артилерійські обстріли, зокрема ракетні системи, що призводили до численних жертв серед мирного населення.

Росія неодноразово застосовувала касетні боеприпаси, які за міжнародними стандартами є забороненими через їх небезпеку для цивільного населення, зокрема через те, що вони залишають нерозірвані боеприпаси, які можуть вибухнути через певний час після застосування.

Міжнародний кримінальний суд (МКС) та Міжнародний суд ООН є основними органами, які здійснюють правову відповідальність за порушення міжнародного гуманітарного права. Проте на сьогоднішній день вони не мають прецедентів щодо акустичного терору, що ускладнює процес притягнення до відповідальності за цю форму насильства.

Водночас існуючі практики міжнародних судових органів можуть стати основою для розгляду нових справ щодо акустичних атак. Наприклад, у випадку застосування акустичних засобів терору, суди можуть застосувати аналогії до інших форм насильства, таких як застосування зброї масового ураження, що має аналогічні наслідки для психічного та фізичного стану цивільного населення [9].

Наразі існує відсутність прецедентів щодо акустичного терору в міжнародному праві, але існуючі практики міжнародних судів можуть стати основою для розгляду таких випадків. Міжнародне кримінальне право, яке застосовує Міжнародний кримінальний суд (МКС) та Міжнародний суд ООН (МС), вже охоплює різні форми насильства, зокрема, пов'язані з використанням зброї масового ураження, тероризмом та порушеннями міжнародного гуманітарного права. Ці правові рамки можуть бути адаптовані для нових загроз, таких як акустичний терор [29].

Існуючі прецеденти та правові аналогії

Справа вибуху в Локербі (1988) – У цій справі Лівія була притягнута до відповідальності за свою участь у вибуху на борту рейсу 103 Pan Am, що ілюструє, як міжнародні суди можуть розглядати випадки, пов'язані з державним тероризмом. Хоча інцидент не включав акустичні засоби, принципи відповідальності держави за тероризм можуть бути застосовані до акустичного терору [26].

Справа Міжнародного суду ООН: Демократична Республіка Конго проти Уганди (2005) – Міжнародний суд ООН ухвалив рішення щодо відповідальності держави за дії її збройних сил під час збройного конфлікту. Справа підкреслює відповідальність держави за дії її збройних сил, що може бути розширено на використання акустичних засобів терору проти цивільного населення [24].

Справа про хімічну зброю в Сирії (2013-2018) – Міжнародні юридичні процедури проти Сирії за використання хімічної зброї під час громадянської війни в Сирії створили прецеденти для притягнення держав до відповідальності за використання неординарної зброї у збройних конфліктах. Хоча ця справа безпосередньо не стосується акустичного терору, концепція «неординарної зброї» може бути розширена для охоплення акустичних методів, визнаючи їх потенційний вплив на цивільне населення [27].

Зокрема під час Югославських воєн 1990-х років, можна виділити кілька прецедентів, які стосуються відповідальності держав і осіб за злочини, скоєні в умовах збройних конфліктів. Хоча питання акустичного терору не розглядалося безпосередньо, прецеденти щодо інших форм тероризму, порушень гуманітарного права та використання неординарних методів насильства можуть бути важливими для аналізу акустичного терору в сучасних збройних конфліктах.

Справа Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії (МКТЮ) – Злочини проти людяності та тероризм. МКТЮ був створений для розслідування та судового переслідуван-

ня осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права під час конфліктів у колишній Югославії, зокрема за злочини проти людяності, воєнні злочини та геноцид.

Зокрема слід звернути увагу на випадок притягнення до відповідальності за психологічні тортури та жорстоке поводження [27] Анто Фурунджія – у 1998 р. визнаний винним за тортури, зокрема позбавлення сну і психологічний тиск, що є прямою аналогією до акустичних методів терору, які створюють фізичний і психічний біль.

Прецедент для акустичного терору: Обстріли можуть бути розглянуті як аналог до акустичного терору, оскільки їхня мета полягала не лише в фізичних руйнуваннях, а й у створенні постійного психологічного тиску на населення, що є одним з аспектів акустичного терору. Це також підкреслює важливість захисту цивільних осіб від будь-яких методів війни, які спричиняють насильство або страждання через інтенсивний шум, терор чи інші шкідливі ефекти.

Блокада Сараєва тривала більше ніж 1 400 днів, протягом яких сербські війська влаштовували безперервні обстріли, спрямовані на руйнування цивільної інфраструктури та моральне знищення населення. Військові застосовували інтенсивні артилерійські обстріли та інші форми терору.

Акустичний ефект як елемент терору: Обстріли, що тривали місяцями, створювали постійну атмосферу страху та стресу для мирних мешканців міста. Це є важливим прикладом використання звукових факторів, таких як вибухи та постійний шум обстрілів, для морального тиску на населення. Це можна вважати прецедентом для розуміння впливу звукових факторів у терористичних діях [9].

Міжнародні санкції та інші правові механізми

Міжнародні санкції, такі як економічні обмеження, ембарго на постачання зброї та дипломатичні заходи, є важливими інструментами боротьби з використанням акустичного терору. Проте для ефективного застосування санкцій на міжнародному рівні необхідно чітко визначити критерії, що дозволяють кваліфікувати акти акустичного терору як порушення міжнародного права.

Розробка нових міжнародних стандартів для боротьби з акустичним терором включає:

Визначення чітких критеріїв для правової кваліфікації звукових атак.

Створення механізмів для ефективного застосування санкцій, таких як заборона на постачання технічних засобів для здійснення акустичних атак.

Впровадження міжнародних стандартів для запобігання акустичному терору на рівні національних законодавств.

Проблеми доказування акустичного терору в міжнародному праві

Оскільки акустичний терор зазвичай не залишає фізичних слідів, його доказування є складним завданням. Для ефективного притягнення винних до відповідальності важливо розробити нові правові стандарти, що дозволяють адекватно кваліфікувати та довести факт акустичних атак.

Ці стандарти можуть включати:

Використання технологій для моніторингу і реєстрації акустичних нападів.

Спеціалізовані дослідження для визначення психологічного і фізіологічного впливу акустичних атак на жертв.

Міжнародні процедури для визнання і документування таких атак на державному і міжнародному рівнях.

Перспективи розвитку міжнародного правового регулювання

Перспективи розвитку міжнародного правового регулювання акустичного терору полягають у:

Удосконаленні міжнародних норм, що стосуються нових форм насильства в збройних конфліктах, зокрема акустичного терору.

Розробці чітких і ефективних механізмів правової відповідальності для держав та індивідів, які використовують звукові засоби терору.

Підвищенні ефективності міжнародних судових органів у розгляді випадків акустичного терору і відповідальності за його застосування.

Таким чином, міжнародне право має потребу в розробці нових механізмів правового реагування на акустичний терор, що дозволить забезпечити ефективний захист цивільного населення від цієї загрози.

Міжнародна правова відповідальність

Дії російської федерації в Україні є очевидними порушеннями міжнародного гуманітарного права, зокрема:

Військові злочини: Застосування забороненої зброї, таких як касетні боеприпаси, а також умисне напад на цивільних осіб, що не є військовими цілями, є військовими злочинами, за які відповідальність можуть нести як командувачі, так і держави.

Психологічний терор і порушення прав людини: Використання звукового терору може бути частиною більш ширшої стратегії психологічного терору, що порушує права людини і має наслідки для психічного здоров'я цивільного населення. Це потребує подальшого розвитку міжнародної правової доктрини та прийняття нових норм для охоплення таких порушень.

Перспективи притягнення до відповідальності

Міжнародне співтовариство, зокрема міжнародні суди, може бути залучене до розслідування цих злочинів, щоб забезпечити відповідальність осіб і держав за скоєні порушення прав людини, у тому числі за застосування акустичного терору. На даний момент, хоча прецеденти, які безпосередньо охоплюють акустичний терор, відсутні, зокрема у контексті застосування звуку як методу терору, важливою є робота міжнародних організацій для створення механізмів для захисту цивільних осіб від таких нових форм насильства.

Збройний конфлікт в Україні, що розпочався 24 лютого 2022 року, продовжує бути джерелом численних порушень міжнародного гуманітарного права та прав людини, включаючи терор, який здійснюється за допомогою різних методів, зокрема акустичного терору. Це вимагає не лише міжнародного засудження, але й розвитку правових механізмів, що дозволяють притягнути до відповідальності винних осіб та держави за порушення прав мирних жителів, а також визначити нові категорії, такі як акустичний терор, для правового реагування на сучасні методи війни.

Прецедент використання авіації російської федерації у війні в Сирії демонструє, як військові дії можуть перетинатися з психологічним терором. Хоча акустичний терор ще не є самостійною правовою категорією, використання звуку в контексті авіаударів може стати важливим елементом для розробки нових норм міжнародного гуманітарного права, що визнають звукові методи війни як порушення прав людини.

Прецедент для акустичного терору: Хоча прямого використання акустичних засобів терору не було, елементи психологічного тиску через терор і страх є близькими до концепції акустичного терору, оскільки вони включали використання шумових ефектів для надання впливу на населення.

Ці прецеденти з Балканських воєн, хоч і не стосуються безпосередньо акустичного терору, дають корисні приклади щодо аналізу державної відповідальності за використання терору через різні методи, які впливають на цивільне населення, включаючи елементи психологічного насильства, що схоже на акустичний терор.

Використання аналогій з біологічною та хімічною зброєю: Руйнівальна природа акустичних засобів, які можуть завдавати психологічної та фізіологічної шкоди, вимагає їх розгляду як неординарної зброї, подібно до хімічної або біологічної зброї, особливо коли їх використовують для тероризування чи примушування цивільного населення.

Адаптація міжнародних правових прецедентів: Міжнародні суди можуть бути змушені адаптувати існуючі правові рамки та прецеденти для безпосереднього розгляду використання звукових засобів у збройних конфліктах. Це може включати переосмислення акустичного терору як форми психологічної війни та порушення гуманітарних принципів, спрямованих на захист цивільних осіб.

Міжнародні трибунали для нових форм тероризму: Міжнародні трибунали, схожі на *ad hoc* трибунали для Руанди або Югославії, можуть бути важливими для розгляду справ, пов'язаних з державним акустичним терором. Ці трибунали можуть оцінити, чи є акустичні методи воєнними злочинами або порушеннями прав людини відповідно до існуючих конвенцій.

Міжнародні санкції, зокрема економічні обмеження, ембарго на постачання зброї та дипломатичні заходи, можуть бути важливими інструментами для боротьби з акустичним терором. Однак відсутність чітких міжнародних норм щодо акустичної війни ускладнює ефективне застосування цих санкцій.

Прецеденти для застосування санкцій у випадках використання неординарної зброї, такі як справи проти Сирії або Іраку (щодо використання хімічної зброї), можуть бути адаптовані до акустичного терору. Ці прецеденти надають правову основу для розробки міжнародних санкцій, що орієнтуються не тільки на використання таких засобів, а й на постачання технологій, які забезпечують їх застосування.

Необхідно розробити правові стандарти для класифікації звукових засобів і визначення критеріїв для накладання санкцій на держави або осіб, що використовують їх у порушення міжнародного права. Це дозволить міжнародній спільноті притягувати до відповідальності тих, хто використовує акустичний терор, ставлячи під загрозу глобальну безпеку та права людини.

Розвиток ефективних правових механізмів, включаючи моніторинг, звітування та документацію таких інцидентів, є необхідним для забезпечення відповідальності та правосуддя для жертв акустичного терору.

Висновки Акустичний терор є новим, але важливим елементом у сучасних збройних конфліктах, що полягає у використанні звукових засобів для завдання психологічного чи фізичного болю цивільному населенню. Застосування акустичних атак може призвести до деморалізації, стресу та втрати здатності до нормального функціонування.

Міжнародно-правова регламентація акустичного терору вимагає подальшого розвитку. Незважаючи на відсутність чітких норм, існуючі принципи міжнародного гуманітарного права можуть бути адаптовані для боротьби з акустичним терором. Зокрема, існуючі міжнародні договори, як Женевські конвенції, можуть стати основою для правової кваліфікації акустичних атак.

Міжнародні суди та трибунали мають потенціал для розгляду випадків акустичного терору через застосування прецедентів, пов'язаних з іншими формами тероризму. Наразі відсутність конкретних прецедентів щодо акустичних атак ускладнює притягнення винних до відповідальності, однак практики міжнародних судових органів можуть бути використані для аналогічних справ.

Правова відповідальність та санкції повинні включати нові механізми для ефективної боротьби з акустичним терором. Визначення чітких критеріїв для правової кваліфікації звукових атак та розробка стандартів для запобігання акустичному терору є важливими кроками в міжнародній правовій практиці.

Проблеми доказування акустичного терору через відсутність фізичних слідів вимагають розробки нових технологій і процедур для документування та моніторингу акустичних атак, що дозволить забезпечити правову відповідальність та захист жертв.

Перспективи розвитку міжнародного правового регулювання полягають у розширенні міжнародних норм для покарання за акустичний терор. Ці зміни потребують від міжнародних організацій і держав підвищення уваги до нових форм насильства в збройних конфліктах і розробки дієвих правових механізмів.

Прецеденти з міжнародної практики, такі як випадки у Сирії, Югославії, та інші, можуть слугувати основою для розгляду акустичного терору. Використання авіаударів та інших методів війни, що включають акустичні ефекти, підтверджують важливість урахування звукових факторів як частини стратегії терору.

Таким чином, розвиток міжнародного правового реагування на акустичний терор є необхідним для забезпечення захисту цивільного населення від цієї нової форми насильства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акустичний терор в контексті російсько-української війни: соціологічний вимір. <https://maidan.org.ua/2024/04/akustychnyy-teror-v-konteksti-rosiysko-ukrainskoi-viyny-sotsiologichnyy-vymir/> (дата звернення: 08.03.2025).
2. Акустичний терор рф. <https://maidan.org.ua/2022/07/akustychnyy-teror-rf/> (дата звернення: 08.03.2025).
3. Акустичний терор як складова російсько-української війни. Підсумок <https://maidan.org.ua/2024/05/acoustic-terror-as-a-feature-of-the-russian-ukrainian-war-executive-summary/> (дата звернення: 14.03.2025).
4. Акустичний терор. Як росія намагається зламати дух спротиву українців. <https://farvatermedia.com/articles/akustychnyi-teror-yak-rosiia-namahaietsia-zlomyty-dukh-sprotyvu-ukrainsiv/> (дата звернення: 14.03.2025).
5. Акустичний тероризм. Побічні наслідки в умовах війни. <https://dtkr.com.ua/akustychnyj-teroryzm-pobichni-naslidky-v/> (дата звернення: 14.03.2025).
6. Від Лейпцигу до Гааги: кого, коли і як засуджували за воєнні злочини <https://www.oporaua.org/viyna/vid-leiptsigu-do-gaagi-kogo-koli-i-iak-zasudzhuvali-za-voienni-zlochiny-23989> (дата звернення: 14.03.2025).

7. Гудзь Т.І., Шевченко В.О. Тероризм як порушення міжнародного правопорядку, Актуальні проблеми міжнародного права: Всеукраїнська науково-практична конференція (Харків, 10 березня 2023 року): збірник матеріалів / за ред. Т.Л. Сироїд, О.А. Гавриленка, В.М. Шамраєвої. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2023. 244 с.
8. Залякати та деморалізувати. Як ворог використовує акустичний терор проти харків'ян. <https://lyuk.media/city/acoustic-terror/> (дата звернення: 14.03.2025).
9. Захарчук Р.М. Історичний розвиток понять «Терор» та «Акустичний терор»: Аналіз еволюції термінів і понять, що описують звукові засоби терору у війнах, *Європейський юридичний часопис*. 2025. Вип. 6, 7. DOI: 10.36919/3041-1149(Print).6,7.2024.261-270.
10. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення, від 13 січня 1993 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_182 (дата звернення: 20.04.2025).
11. Конвенція про захист цивільного населення під час війни, Женева, 12 серпня 1949 року, Офіційний вісник України від 16.04.2013 – 2013 р., № 27, стор. 370, стаття 942, код акту 66334/2013.
12. Лихвар, В.В. Види та форми міжнародної відповідальності. Часопис Київського університету права, (3), 129–132. Вилучено із <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/1133> (дата звернення: 08.03.2025).
13. Малюга В., Фаріон О., Гишко Г., Методологічні підходи щодо оцінювання наслідків застосування противником неконвенційної зброї по об'єктах цивільної інфраструктури держави, *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Військові та технічні науки. Том 88, № 3 (2022), с. 76–90. DOI: <https://doi.org/10.32453/3.v88i3.1216>.
14. Психолого-психіатричні наслідки воєнного часу: навчальний посібник / заг. Ред професора В.В. Огоренко. Дніпро: ЛІРА, 2023. 312 с.
15. Рущенко І., Військовий акустичний терор як новий різновид міжнародного тероризму. URL: <https://maidan.org.ua/2025/01/ihor-rushchenko-viyskovyy-akustychnyy-terror-iak-novyy-riznovyd-mizhnarodnoho-teroryzmu> (дата звернення: 14.03.2025).
16. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти : навч. посіб. – Київ: ФОП Голембовська О.О. – 208 с.
17. Сергієнко В.Д., Павлунько М.Я., Шапран О.О. і Мулявка А.С. (2020) Особливості впливу акустичної зброї на особовий склад військових формувань в умовах ведення не конвенційних воєнних дій, Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. Київ, Україна, 37(1), с. 93–96. doi: 10.33099/2311-7249/2020-37-1-93-96 (дата звернення: 14.03.2025).
18. Стресові стани населення України в контексті війни. Всеукраїнське опитування інституту соціології НАН України: жовтень 2023. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/stresovi_stany_naselennya_ukrainy_v_konteksti_viyni.html (дата звернення: 08.03.2025).
19. Терор чи тероризм: чому важливо визначити, що саме вчиняє росія в Україні? <https://www.helsinki.org.ua/articles/terror-chy-teroryzm-chomu-vazhlyvo-vyznachyty-shcho-same-vchyniaie-rosiia-v-ukraini/> (дата звернення: 08.03.2025).
20. Трибунал ООН засудив боснійських хорватів за злочини проти людства https://www.bbc.com/ukrainian/news/2013/05/130529_bosnian_croat_leaders_guilty_oz (дата звернення: 14.03.2025).
21. AMNESTY INTERNATIONAL PUBLIC STATEMENT Index: MDE 24/3296/2016, 29 January 2016, 'Clichés and fakes': Russia's response to concerns about its attacks in Syria fails to convince.
22. Figueiredo Sandra, Dierks Allison, Ferreira Rui, Mental health screening in refugees communities: Ukrainian refugees and their post-traumatic stress disorder specificities, *European Journal of Trauma & Dissociation*. Volume 8, Issue 1, March 2024, 100382, <https://doi.org/10.1016/j.ejtd.2024.100382>, URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2468749924000061> (дата звернення: 20.04.2025).
23. Health Library Cleveland Clinic, Sleep Anxiety, URL: <https://my.clevelandclinic.org/health/diseases/21543-sleep-anxiety> (дата звернення: 20.04.2025).
24. Human Rights Watch, Syria: Chemical Findings Demand Accountability UN-Appointed Inquiry Blames Government for Khan Sheikhoun Attack, URL: <https://www.hrw.org/news/2017/10/27/syria-chemical-findings-demand-accountability> (дата звернення: 20.04.2025).

25. Human Rights Watch, Ukraine: Apparent War Crimes in Russia-Controlled Areas, Summary Executions, Other Grave Abuses by Russian Forces, URL: <https://www.hrw.org/news/2022/04/03/ukraine-apparent-war-crimes-russia-controlled-areas> (дата звернення: 20.04.2025).
26. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE, Summary of the Judgment of 19 December 2005, <https://www.icj-cij.org/node/103924> (дата звернення: 20.04.2025).
27. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, Furundzija Case: The Judgement of the Trial Chamber Anto Furundzija found guilty on both charges and sentenced to 10 years in prison, URL: <https://www.icty.org/en/press/furundzija-case-judgement-trial-chamber-anto-furundzija-found-guilty-both-charges-and> (дата звернення: 20.04.2025).
28. Office of the High Commissioner for Human Rights Ukraine: Worsening impact on civilians of Russia's attack, torture of prisoners of war, 01 October 2024, URL: <https://www.ohchr.org/en/press-briefing-notes/2024/10/ukraine-worsening-impact-civilians-russias-attack-torture-prisoners> (дата звернення: 20.04.2025).
29. Pan Am Flight 103 Terrorist Suspect in Custody for 1988 Bombing over Lockerbie, Scotland, URL: <https://www.justice.gov/archives/opa/pr/pan-am-flight-103-terrorist-suspect-custody-1988-bombing-over-lockerbie-scotland> (дата звернення: 20.04.2025).
30. Russian Military in Syria, URL: <https://airwars.org/conflict/russian-military-in-syria>, (дата звернення: 20.04.2025).